

Artur Łojek

Książę Jan (Janusz) Dobry. Ostatni Piast opolski (ok. 1455/1460- 27 III 1532 r.)

Streszczenie

Niniejsza rozprawa została poświęcona ostatniemu władcy księstwa opolskiego z dynastii Piastów – księciu Januszowi (Janowi) Dobremu (1456/1460- 27 marca 1532 r.). Długie jego panowanie wywarło niemały wpływ na dzieje Opolszczyzny z uwagi na jego gospodarne rządy i działalność ustawodawczą.

Pierwszy rozdział dotyczy podziałów dynastycznych i terytorialnych księstwa opolskiego od czasów Mieszka Laskonogiego do połowy XV wieku. Zostały tam przedstawione informacje genealogiczne dotyczące kolejnych książąt opolskich we wskazanym przedziale czasowym wraz z uwzględnieniem zmieniających się granic i podziałów księstwa opolskiego.

W drugim rozdziale poruszono szereg kwestii odnoszących się do genealogii Janusza (Jana) Dobrego. Na początku zostali opisani jego najbliżsi krewni. Następne zagadnienie poruszone w tym rozdziale pracy dotyczy daty narodzin tego władcy. Historycy spierali się o czas jego przyjścia na świat, toteż należało dogłębnie przeanalizować ten problem. Nie inaczej wyglądało to w przypadku kwestii imienia tego władcy, czemu został poświęcony następny podrozdział. Ponadto historycy przypisywali temu księciu różne liczby porządkowe, a mianowicie pisali o nim jako o Janie I opolskim, Janie II opolskim, a nawet Janie III opolskim. Wobec tego, że władca ten najpewniej nosił imię Janusz, toteż przypisywanie jemu jakiegokolwiek liczby porządkowej nie wydaje się konieczne. Kolejny podrozdział dotyczy przydomka księcia, który w źródłach był najczęściej określany opolskim. Natomiast w powojennej polskiej, ale i ostatnio czeskiej, literaturze jest on określany przydomkiem Dobry z uwagi na łagodny charakter. Potem została opisana tytulatura książęca. Janusz Dobry tytułował się księciem opolskim, głogóweckim, a po 1521 r. także raciborskim. Pozostałe miasta księstwa opolskiego były uwzględniane w tytulaturze tylko w dokumentach ich dotyczących. W końcowej części tego rozdziału zostały opisane lata dzieciństwa tego władcy.

Książę Janusz zasłynął z tego, że zjednoczył większość ziem wchodzących w skład historycznych ziem Górnego Śląska, toteż tej działalności został poświęcony trzeci

rozdział. Przyłączył on do księstwa opolskiego Gliwice, Toszek, Bytom i Koźle wraz z okręgami, a w 1521 r. przejął rządy w księstwie raciborskim.

Czwarty rozdział dotyczy polityki zewnętrznej księcia. W pierwszej kolejności zostały tam poruszone zagadnienia odnoszące się do jego relacji z królem Węgier Maciejem Korwinem, które do jego śmierci w 1490 r. ulegały zmianom. Ponadto Janusz (Jan) Dobry do 1497 r. współrządził księstwem opolskim ze swoim bratem Mikołajem II. Ten ostatni podczas zjazdu w Nysie w 1497 r. rzucił się ze sztyletem na księcia Kazimierza II cieszyńskiego i biskupa wrocławskiego Jana Rotha, za co został ścięty na mocy wyroku sądu ławniczego miasta Nysy. Skutkiem tego książę Janusz został jedynowładcą w księstwie opolskim. Ostatnia część czwartego rozdziału dotyczy relacji zewnętrznych Janusza Dobrego po 1506 r., a zwłaszcza kwestii sukcesji opolskiej. Mianowicie wspomniany władca trwał w stanie kawalerskim, toteż nie miał męskiego potomka. Powodowało to rywalizację różnych książąt i urzędników o przejęcie księstwa opolskiego po jego śmierci. Byli wśród nich: Fryderyk II legnicki, Kazimierz II cieszyński, burgrabia Pragi Zdenek Lew z Rožmitalu i wreszcie margrabia brandenburski Jerzy Hohenzollern. Z tym ostatnim książę Janusz zawarł w 1512 r. układ sukcesyjny, lecz Ferdynand I Habsburg po przejęciu w 1526 r. władzy w Czechach do 1531 r. odmawiał potwierdzenia tego układu.

Rozdział piąty dotyczy polityki wewnętrznej ostatniego Piasta opolskiego. Na początku zostały opisane główne źródła dochodów tego księcia, czyli rolnictwo, uprawa zbóż, hodowla zwierząt, leśnictwo i rybołówstwo. Następnie została szczegółowo opisana rola miast Górnego Śląska w polityce wewnętrznej tego władcy. W dalszych częściach tego rozdziału poddano analizie przepisy zawarte w *Ordunku Górnym* z 1528 r. i wielkim przywileju ziemskim z 1531 r. Ostatnia część tego rozdziału dotyczy mecenatu artystycznego księcia Janusza.

W rozdziale szóstym zostały poruszone kwestie odnoszące się do historii Kościoła w księstwie opolskim w czasach rządów Janusza (Jana) Dobrego. W pierwszej części tego rozdziału opisano stosunek tego władcy do instytucji kościelnych, czyli m. in. do kolegiaty św. Krzyża w Opolu, tamtejszych dominikanów i franciszkanów, lecz także innych instytucji kościelnych na terenie księstwa opolskiego. Następnie został tam szczegółowo scharakteryzowany stosunek tego władcy do reformacji. Trzeci podrozdział został poświęcony analizie przywileju księcia dla katedry św. Krzyża w Opolu z 1531 r.

Rozdział siódmy dotyczy otoczenia politycznego tego władcy. Na początku niniejszego rozdziału została opisana struktura administracyjna księstwa opolskiego oraz struktura urzędów. Najważniejszą godnością urzędniczą był urząd marszałka księstwa

opolskiego. Księstwo to było podzielone na okręgi (weichbilty), na czele których stali starostowie okręgowi. Kolejna część tego rozdziału została poświęcona kancelarii. Urzędnicy sporządzający dokumenty książęce byli określani w tych aktach zarówno jako kanclerze, jak i pisarze. W ostatniej części tego rozdziału poddano charakterystyce doradców książęcych, którzy nie piastowali żadnych urzędów.

Artur Łojek

Duke Jan (Janusz) Dobry.

The last Piast of Opole (ca. 1455/1460 - 27 III 1532).

Abstract

The dissertation is devoted to the last ruler of the Duchy of Opole from the House of Piast - Duke Janusz (Jan) Dobry (1456/1460 - 27 March 1532). His long reign had a considerable impact on the history of the Opole region considering his economically prudent rule and legislative activity.

The first chapter concerns the dynastic and territorial divisions of the Duchy of Opole from the times of Mieszko Laskonogi till the mid-15th century. It presents genealogical information concerning the subsequent Opole dukes in the indicated period of time, including the changing borders and divisions of the Duchy of Opole.

In the second chapter raises a number of issues related to genealogy of Janusz (Jan) Dobry. At the beginning his closest relatives were presented. The next issue raised in this chapter concerns the date of birth of the ruler. As historians argue about the time of his birth, the issue had to be analysed in depth. It was no different with the question of the ruler's name, to which the next subsection is devoted. Moreover, historians attributed to the duke different ordinal numbers, namely he was mentioned as Jan I of Opole, Jan II of Opole, and even Jan III of Opole. In view of the fact that the ruler most probably bore the name Janusz, assigning him any ordinal number does not seem necessary. The following subsection concerns the nickname of the duke, who in sources was most often referred to as the Duke of Opole. However, in post-war Polish sources, and recently also in Czech sources, he is referred to as Dobry (Good) because of his gentle character. Then the ducal titles were described. Janusz Dobry titled himself the Duke of Opole, Głogówek, and after 1521 also the Duke of Racibórz. Other towns in the Duchy of Opole were included in the titulary only in documents concerning them. The final part of this chapter, depicts the childhood years of the ruler .

Prince Janusz became famous for unifying most of the lands comprising the historical Upper Silesia, therefore the third chapter is devoted to that activity. He attached Gliwice, Toszek, Bytom and Koźle together with their districts to the Duchy of Opole, and in 1521 he took over the rule in the Duchy of Racibórz.

The fourth chapter deals with the Duke's external policy. First of all, there are issues related to his relations with King Matthias Corvinus of Hungary, which, until his death in 1490, were subject to constant change. Moreover, until 1497 Janusz (Jan) Dobry co-ruled the Duchy of Opole with his brother Mikołaj II. During the convention in Nysa in 1497, the latter flung himself with a dagger at the Duke Casimir II of Cieszyn and Jan Roth, the Bishop of Wrocław, for which he was beheaded by the verdict of the Court of Nysa. As a result, Duke Janusz became the sole ruler in the Duchy of Opole. The last subsection of the fourth chapter concerns the external relations of Janusz Dobry after 1506, and especially the question of the Opole succession. Namely, the Duke was a bachelor, so he had no male descendant. This caused rivalry between various dukes and officials to take over the Duchy of Opole after his death. Among them were: Frederick II of Legnica, Casimir II of Cieszyn, the burgrave of Prague Zdenek Lew of Rožmítal and finally the Brandenburg margrave George Hohenzollern. With the latter, Prince Janusz concluded a succession treaty in 1512, but Ferdinand I Habsburg, after taking over power in Bohemia in 1526, refused to confirm the treaty until 1531.

The fifth chapter concerns the internal policy of the last Piast of Opole. At the beginning, the main sources of income of the Duke are described, i.e. agriculture, cereal growing, animal husbandry, forestry and fishing. Next, the role of Upper Silesian cities in the internal policy of the ruler are described in detail. Subsequent subsections of the chapter analyse the provisions included in *Ordunek Górny* /the Upper Order/ of 1528 and the Great Land Privilege of 1531. The last part of this chapter concerns the artistic patronage of Duke Janusz.

The sixth chapter deals with the history of the Church in the Duchy of Opole during the reign of Janusz (Jan) Dobry. The first part of the chapter deals with the ruler's attitude towards church institutions, i.e. the Collegiate Church of the Holy Cross in Opole, the local Dominicans and Franciscans, but also other church institutions in the Duchy of Opole. Then the ruler's attitude towards the Reformation is characterised in detail. The third subchapter is devoted to the analysis of the prince's privilege for the Holy Cross Cathedral in Opole of 1531.

The seventh chapter addresses the political environment of the ruler. The beginning of the chapter presents the administrative structure of the Opole Duchy and the structure of offices. The most important official position was that of Marshal of the Duchy of Opole. The Duchy was divided into districts (*weichbilds*), which were headed by district governors. The consecutive part of the chapter is devoted to the chancellery. The officials

drafting ducal documents were referred to in these records as both chancellors and scribes. The last part of the chapter characterises the ducal advisors who did not hold any office.